

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE İŞİTSEL - DİLSEL YÖNTEM

AUDIO - LINGUISTIC METHOD OF TEACHING TURKISH TO
FOREIGNERS

Sevdenur CAN
ORCID: 0000-0003-1883-2262

DOI: 10.5281/zenodo.6774472

ÖZET

Bu çalışmada yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanılan işitsel-dilsel yöntem ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı işitsel-dilsel yöntemin tanımlanması, bu yöntemde ünlü dilbilimcilerin katkıları, yönetime yöneltilen olası eleştirilerin belirtilmesi ve öğrencilerin bu yönetime verdikleri tepkilerin ortaya konulmasıdır. Bu yöntemin nasıl uygulanması gerektiği hakkında bilgiler verilerek TÖMER çalışanlarına fayda sağlamakta ikinci bir amaç olarak düşünülmüştür. Belirtilen bu iki amaç için yabancılarla Türkçe öğretiminde işitsel ve dilsel yöntemin tanımı, amacı ve uygulanış şekli, temel aldığı ilkeler, felsefe ve pedagoji açısından etkileri araştırılmıştır. Araştırma dokümanlarından elde edilen bilgiler düzenli bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılarla Türkçe Öğretimi, İşitsel-dilsel yöntem, teknik.

ABSTRACT

In this study, the audio-linguistic method used in teaching Turkish to foreigners is discussed. The aim of the study is to define the audio-linguistic method, the contributions of famous linguists in this method, the possible criticisms directed to the method and the reactions of the students to this method. It is considered as a second purpose to benefit TÖMER employees by giving information about how this method should be applied. For these two purposes, the definition, purpose and application of the auditory and linguistic method in teaching Turkish to foreigners, the principles on which it is based, its effects in terms of philosophy and pedagogy were investigated. The information obtained from the research documents has been tried to be presented in a regular way.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Auditory-linguistic method, technique

İlgili Yazar: Sevdenur CAN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman
sevdenuurcan@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 19.03.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 21.05.2022

GİRİŞ

Ana dil denilince aklımıza sadece o dilin grameri gelmez. Ana dil insanlar için ya da bir millet için bağımsızlığı ifade eder. Atalarımızın bize armağan etmiş olduğu bir miras ve kültürel aktarımdır. Aynı zamanda iyi bir iletişim kurabilmemize yardımcı olur. Sağlam bir iletişim kurabilmenin ilk şartı ise o dilin yapısal ve konuşma özelliklerini öğrenmektir. Bu yolda kaliteli bir eğitim sürecinden geç. Türkçe dili bizim için ne kadar önemliyse yabancılara Türkçe öğretimindeki kullandığımız öğretim teknikleri de hem sağlam bir eğitim modelinin ortaya konulması hem de gramer ve konuşma kuralları adına büyük önem arz eder.

İŞİTSEL-DİLSEL YÖNTEMİN TARİHÇESİ:

İşitsel ve Dilsel Yöntemin (kulak-dil ve ordu yöntemi) gelişmesi açısından ortaya çıkış serüveni Amerika'nın savaşa girdiğinde askerlerinin İngilizce haricindeki dilleri öğrenmelerini istemesiyle başlayıp bugünkü halini almıştır. Amerikan askerler günlük on saat, haftalık ise altı saatlik bir ders programına tabii tutulup bu yöntem ile dil öğreniminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Program sonunda ise bu yöntem başarılı bulunmuştur. Olumlu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen yöntem Amerika kaynaklarına ve dil öğrenimine öncülük etmeye başlamıştır. (Demirel,2010:42).

YÖNTEMİN İŞLEVİ HAKKINDA

İşitsel- Dilsel Yöntemde en önemli unsur dinleme etkinliğidir. Öğrenme seviyesinin ilk basamağını dinleme oluşturur ve bu sırayı konuşma, yazma ve okuma etkinliği devam ettirir. Öğretilcek dildeki gramer yapıları ve kelimeler konuşma metinleri aracılığıyla öğretilir. Derse her zaman bu metinlerle giriş yapılır. Ayrıca dilin kültürel aktarımda oynadığı rol de göz önüne alınarak metinler toplumumuzu yansıtacak şekilde seçilir. Bu metinler öğretmen tarafından seslendirilip daha sonra öğrencilerle birlikte okunur. Yapılan okumalar sayesinde tekrar etme etkinliği de gerçekleştirilmiş olur. Bu etkinliklerle hedef dilin öğretilmesi sağlanır. Söz konusu okumalar pek çok yabancılara Türkçe öğretim kitaplarında mevcut olup bu makalede örnek olarak Ak Başat kitabından bir diyalog metni gösterilmiştir.

KANTİNDE

Öğrenci: Merhaba!

Kantinci: Merhaba, hoş geldiniz!

Öğrenci: Hoş bulduk!

Kantinci: Buyurun, nasıl yardımcı olabilirim?

Öğrenci: Simit var mı?

Kantinci: Hayır yok. Poğaçı var, ister misiniz?

Öğrenci: Hayır, istemiyorum. Köfte var mı?

Kantinci: Maalesef o da yok, hamburger var. İster misiniz?

Öğrenci: Evet, bir tane alabilir miyim?

Kantinci: Tabii, hazırlıyorum. Beş dakika sonra hazır olur.

Öğrenci: Peki, bekliyorum.

Kantinci: İçecek bir şey ister misiniz?

Öğrenci: Evet, bir tane ayran alabilir miyim?

Kantinci: Tamam, buyurun siparişleriniz.

Öğrenci: Borcum ne kadar?

Kantinci: 5 lira.

Öğrenci: Buyurun. Teşekkürler!

Kantinci: Afiyet olsun, iyi günler! (Göz, vd.2020:32).

Bu aşamadan sonra öğrencilere gramerdeki bazı tümceler gösterilir ve daha sonra bunlar tekrar edilip alıştırmalar eşliğinde pekiştirilir. Başarılı bir öğretim sağlanırsa öğrencinin öğreneceği dili konuşma seviyesi, ana dilindeki konuşma seviyesine yaklaşır. (Demircan,2013:215). Buna göre gramer kuralları alıştırmaları ile gösterilir ve öğrenciler önce basit yapıları öğrenir. Bunlar yapılırken kurallar ile ilgili bir bilgi aktarımına yer verilmez. Öğretmen sadece alıştırmalarının nasıl yapılması gerektiğini söyler.

İşitsel-dilsel teknik özellikler açısından davranışçı yaklaşım ile çok benzerdir. Çünkü bu yaklaşımda öğrenme üzerindeki dış etkenler nasıl önlenir? Sorusuna cevap arar. İşitsel-dilsel yöntem de öğrenci ve öğretmen açısından bu faktörleri göz önünde bulundurur. Yani öğrenme aşamasındaki muhtemel olumsuzlukları azaltmak ya da mümkünse yok etmek için uğraşır. Bu yaklaşıma göre; okul öğrenmelerinde olumsuz koşulların meydana gelmemesi için, okul ve sınıf ortamının öğrencilerin hoşuna gidecek biçimde düzenlenmesi, okulda öğrencinin olumsuz yaşantı geçirmesine neden olacak durumlardan kaçınılması gerekir." (Fidan,1986:65).

YÖNTEM HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER:

Yirminci yüzyılın ortalarında meydana gelen bu yöntem davranışçı yaklaşımı savunan düşünürler ve yapısalcı dilbilimcilerinin görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Yapısalcı dil bilimcileri olan Bloomfield, Brooks ve Lado'ya göre diğer yöntemlerden dilbilgisi- çeviri yöntemi etkili bir öğretim tekniği olarak görülmemektedir. Çünkü düşünürlerimiz en etkili öğretim şeklinin dinleme ile başlayıp konuşma, okuma ve yazma becerileriyle devam etmesi gerektiği kanısındadırlar. Bloomfield davranışçı yaklaşımı kesinlikle destekleyip, öğrenme açısından bu yaklaşımın önermelerini de benimsemiştir. Ona göre öncelikle davranış yapısı ya da öğretilecek herhangi bir şey belirtiliyor ve bu yapının öğrenilmesi için alıştırmalar etkinlikleri doğrultusunda olumlu sonuçlar alındığı zaman ise ödül verme işlemi başlıyordu. Böylece uyaran ve tepki bağlamı yönünden dil öğrenme süreci başarıya ulaşmış oluyordu. Bu yaklaşımı savunan Bloomfield yabancı bir dilin aşırı bir öğrenme olduğunu ve başka bir şeyin de faydasız olduğunu belirterek bu konudaki fikirlerini savunduğunu ortaya koymaktadır. Nelson Brooks ise dil öğrenmede tepki verebilme becerisini önemsemektedir. İşitsel-dilsel yöntemde "tepki gösterme" bağlamında bir amaca sahip olduğu için bu yöntemi savunmaktadır. Brooks bu düşüncesini "Dil öğrenmenin özü "düşünmeye gerek duymaksızın tepki gösterme" becerisinin edinilmesidir".İfadesiyle özetlemiştir. (Demircan,1980:183).

Diğer bir dilbilimci olan Lado ise dil öğrenimindeki düşüncesini dinleme ve konuşma becerisini ön planda tutup daha sonra okuma ve yazma becerilerinin gerçekleştirilmesi gerektiğini belirterek bu öğretim şeklinin işitsel ve dilsel yaklaşımın temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. Tabii bu açıklamada sadece işitsel-dilsel yöntemin öğrenilmesi gerektiği savunulmaz. Çünkü diyalog metinlerinde geçen kalıplaşmış ifadeler bilinmeden yani öğrenci ezber yapmadan öğrenimin tamamlanamayacağı bir gerçektir. Sözel olarak bir dilin yapı ve kelimelerini yeterince özümsemiş bir öğrenci yazılı materyalleri okumaya çaba gösterirse okuma yeteneğini daha ileri seviyeye taşıyabilir. Sözel olarak kendini tamamlayan öğrenci okumayı da bu şekilde geliştirerek dinlemeden sonraki etkinliği gerçekleştirmiş olur. (Lado,1964:50).

Lado sözel ifade gücünün dil öğrenimine katkısını desteklediği için bir öğrencinin ezber yaparken kendinden bir şeyler katarak kelime kalıplarının benzer yapılarını ortaya koymasını ister. Dil becerilerinin bu şekilde daha iyi gelişeceğini savunur.

YÖNTEMİ ŞEKİLLENDİREN İLKELER:

“Dil yazma değil konuşmadır.”

Bu ilkede; öğrenciye öğretilen her şey sözel olarak öğretilip aynı şekilde de öğrenciye sözel ifade ile tekrar ettirilmeli düşüncesi vardır. Çünkü yazma eylemi ses fonksiyonlarını engelleyen bir etkinliktir. Fakat sözel olarak ifade edildiği zaman öğrenci işitmediği kelimeleri söylemez, söylemediği ifadeleri de seslendirmez ve yazmaz.

“Dil bir alışkanlıklar bütünüdür.”

Skinner’e göre alışkanlıklar belirli bir ödüllendirme sonucu ortaya çıkar. Kendisinin de ifade ettiği gibi :“Hareketin esası hareketi yapan tarafından anlaşılması, bunun pekiştirilip ödüllendirilmesiyle hareket bir dizi alışkanlık haline dönüşür.” Davranışçı öğrenme yaklaşımının da benimsediği kurallar ile bu ilke dil için bir alışkanlık düzenini ifade eder. (Demircan,1980:183).

“Dil hakkındaki düşünceler değil sadece dil öğretilir.”

İşitsel-Dilsel Yöntem dil gramer yapılarını öğretmek değil de dilin kullanımı hakkında bilgiler vermektedir. Bu ilkede : “Öğrenci gereğinden fazla gramer bilmek yerine kalıplaşmış ifadeler sayesinde de olsa dil becerisini geliştiresin” şeklinde savunma yapılmaktadır.

“Bir dil, o dili anadil olarak konuşanların ne söylemeleri gerektiği değil, ne söyledikleridir. ”

İşitsel-Dilsel Yöntemde öğretim gayesi konuşulan dil ve dilin iletişim yönünden çeşitlenişi olduğundan dilbilgisi-çeviri yönteminde kullanılan başka kültürlerin yansıtılan örneklerine karşılık bu tutumun üzerine set çekmek amacıyla “dil onu konuşanların yansıtıktıklarıdır” şeklinde bu ilke getirilmiştir.

“Diller birbirinden farklıdır.”

Lado problemi “Ana dil ve ikinci dil arasındaki karşılaştırmalardan doğan kalıp ifadeler” şeklinde tanımlamıştır. Bu ilkedden de anlaşılacağı üzere öğretilecek hedef dil ile öğrencinin ana dili tamamen farklıdır. Bu nedenle bu farklılıkları ortadan kaldırmak için iki dilin karşılaştırmasının vurgulanabileceği alıştırmalar etkinlikleri uygulanır. Bu etkinlikler sayesinde öncelikle öğrencinin anlamadığı ya da karıştırdığı konular çözüme kavuşturulur daha sonra ise tekrar etkinliği ile konunun özümsemesi sağlanır.(Lado,1964:52).

“Ana dil kullanılabilir.”

Ana dilin kullanılmaması hiç normal bir durum olarak karşılanmaz. Çünkü bu ilke birçok yeni öğrenilen bilgilerin eski bilgilerin pekiştirilmesiyle oluşmasını ön görmektedir. Örneğin bizler ana dilimizi

öğrenirken söz dizimini ana dil yapısından öğrenmekteyiz. Bu yüzden böyle bir imkânı kullanmak saflık olarak görülür.

“Dil tümevarım yoluyla öğretilir.”

Bu ilkede önce yapının örneği gösterilir daha sonra alıştırmalarla desteklenerek öğrencinin düşünmeden olabildiğince hızlı dönüt verebilme yetisini geliştirmek amaçlanır.

İŞİTSEL-DİLSEL YÖNTEME YAPILAN BAZI ELEŞTİRİLER:

Kimi öğretmen tarafından bu yöntem “alıştırma ve tekrarlar doğrultusunda en iyi yöntem olarak görülürken kimi öğretmen ise “öğrencilerin sadece işitme duyularına bağlı kalması onların özgüvenini ve öğrenebilme yetisini zedeleyebilir” şeklinde olumsuz eleştirilerini belirtir.

Ayrıca her sınıfta olduğu gibi öğrenim seviyeleri orta ve ortanın altında olan öğrenciler bulunur. İyi bilen öğrenciler için bu alıştırmalar yeterli gelmeyebilir ve bu tarz etkinlikler sıkıcı olabilir. Fakat ortanın altındaki öğrenciler için ise bu yöntem gayet uygun bulunmuştur.

SONUÇ

Yabancılara Türkçe öğretiminde işitsel-dilsel yöntemin bazı teknikleri kullanılabilir. Örneğin “Dil konuşanların, ne söylemeleri gerektiği değil, ne söyledikleridir.” İlkesi öğrencilerin yapay bir dil değil de dili en doğal hâliyle öğrenmeleri açısından olumlu bir uygulamadır. Ayrıca konuşma metinlerinin günlük diyaloglardan alınması da öğrencilerin sosyal yaşamında kolaylık sağlaması yönünden yine olumlu bir gelişmedir. Ancak öğrenim seviyesi iyi olan öğrenciler için bu yöntemin alıştırma etkinlikleri sıkıcı gelip dersten yeterince zevk alamamasına neden olur. Bu yönüyle de olumsuzluk barındırır.

ÖNERİLER

1. Öğrencilerden öğretilen her kelimeyi sürekli tekrarlamaları değil de öğrendiklerini gerektiği zaman bir iletişim anında kullanmaları istenilmelidir.
2. Uygulanan etkinlikler ve gerekli ezber yöntemlerinin öğrencinin sıkılmasına neden olduğu zaman derslerde bazen konu dışı ya da ilgi çekici etkinliklere gidilip öğrencinin dikkati ve ilgisi çekilmelidir.
3. Öğrencilerin sözel ifade gücü yeterince geliştiği zaman yazı etkinliklerine başlanılmalıdır.
4. Dil öğretirken sadece gramer yapıları değil hedef dilin kültürel öğelerinin tanımı yapıp bazı

etkinliklere bu kültürel aktarım doğrultusunda yer verilmelidir.

5. Bu yöntemin de benimsediği gibi öğrencinin kulak ve dil eğitimi olarak önce dinleme daha sonra konuşma, okuma ve yazma yetisine odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Demircan, Ö. (1980).Yabancı Dil Öğretimi Açısından İngilizcenin "Vurgulama" Düzeni, İ. Ü. Yayını.

Demircan, Ö. (2013). Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri. Der Yayınları, İstanbul.

Demirel, Ö.(2010). Yabancı Dil Öğretimi.Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Fidan, N.(1986).Okulda Öğrenme ve Öğretme: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Ankara.

Göz,K.Dökmeci,H.Güler,A. Ve Özer,M.Ş.(2020). Ak Başat Türkçe A1-A2.Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Lado, R.(1964). Language Teaching A Scientific Approach, McGraw-Hill Inc, New York.